

KONCEPT BRZIH PRODORA U SEKTORIMA POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA

SADRŽAJ

Uvod.....	3
1. Analiza spoljnotrgovinske razmjene i mogućnosti za supstituciju uvoza	16
2. Koncept prodora u proizvodnji svinjskog mesa	17
3. Koncept prodora u govedarstvu.....	21
4. Koncept prodora u sektoru živinarstva	26
5. Koncept prodora u proizvodnji paradajza.....	30
6. Koncept prodora u proizvodnji paprike.....	33
7. Koncept prodora u proizvodnji krastavca	36
8. Koncept prodora u proizvodnji i preradi jabuke	39
9. Koncept prodora u proizvodnji brašna	43
10. Koncept prodora u proizvodnji i preradi suncokretovog ulja.....	46
11. Koncept prodora u izlovu i preradi sitne plave ribe.....	49

UVOD

Crnogorsku poljoprivredu karakterišu dinamične i pozitivne promjene, koje generišu: sve izraženija preduzetnička inicijativa, izdašnija sredstva podsticaja, povoljniji poslovni ambijent, turistička potrošnja kao ključni generator rasta potražnje, sve veće svijest o potrebi jačanja domaće proizvodnje i narastajuće opredjeljenje za kupovinu domaćih proizvoda.

Na poljoprivredu se sve više gleda kao na priliku za savremen i visoko akumulativan biznis, za razliku od dugog vremena doživljaja poljoprivrede kao nečega što je manje vrijedno, manje društveno korisno, kao na težački posao koji je usud i kazna, a ne šansa.

Percepcija se postepeno mijenjala i još uvijek se mijenja. To je ta najteža promjena – promjena svijesti.

Aktuelna situacija sa pandemijom COVID-19 je bila značajan dodatni pokretač važnosti domaće poljoprivredne proizvodnje i smanjenja uvozne zavisnosti.

Potencijal se ogleda u brojnim komparativnim prednostima - prirodnim resursima, broju sunčanih dana, geografskom položaju, lukama, kao i dinamičnom razvoju turističke privrede koja iz godine u godinu generiše sve veću tražnju za poljoprivrednim proizvodima, posebno lokalnim. Pored primarne poljoprivredne proizvodnje veliki potencijal za razvoj postoji i u sektoru prerade.

Važni pokretači razvoja poljoprivrede bili su hobisti koji su na svojim imanjima pokazali rezultate spoja rada, savremenih tehnologija i znanja. Novu energiju i novi optimizam u sektoru poljoprivrede su unijeli brojni preduzetnici, koji su bili dokazani u drugim sektorima privrede i drugim djelatnostima, a u poljoprivredi su prepoznali priliku za diverzifikaciju i komplementarnu potrebu svog osnovnog biznisa.

Svakako, ovom buđenju crnogorske poljoprivrede i prevazilaženju kompleksa inferiornosti, koji je u Crnoj Gori bio dugo vremena, ne slučajno, nametan i duboko ukorijenjen, ključno su doprinijeli preduzetnici koji su ranije odvažno pokrenuli svoje biznise u različitim sektorima: mesne industrije, mljekarstva, vinarstva, maslinarstva, ljekobilja... Pokrenuli i danas su uveliko prepoznatljiviji ne samo na domaćem, već i regionalnim i širim tržištima, sa širokom paletom proizvoda, sa modernim tehnologijama i usvojenim najsavremenijim standardima kvaliteta i bezbjednosti hrane, sa EU izvoznim brojevima, sa brojnim priznanjima i odlikovanjima sa prestižnih međunarodnih sajmova.

I na kraju, ali sa posebnim odnosom poštovanja, presudan doprinos opstanku i razvoju crnogorskog sela i poljoprivrede dali su brojni domaćini širom Crne Gore koji su se bavili i bave poljoprivredom na tradicionalan način, čuvajući poljoprivredne resurse, čuvajući život i običaje na selu, čuvajući prepoznatljivost crnogorske poljoprivrede, kao poljoprivrede malog obima, ali posebnog kvaliteta, sa organskim i geografskim predznakom.

Prirodni resursi predstavljaju veliki potencijal i u sektoru ribarstva. Dobro očuvani i nedovoljno iskorišćeni resursi u morskom ribarstvu predstavljaju prednosti Crne Gore, što je od posebnog značaja za njen dalji ekonomski razvoj. Poznavanje biomase, strukture i stanja ovih resursa predstavlja nezaobilaznu osnovu na kojoj se gradi strategija morskog ribarstva, kako u zemljama kod kojih je ova djelatnost već razvijena, tako i u onim gdje se tek planira njen razvoj. Kada su u pitanju pelagični resursi najvažnije vrste su inćun (*Engraulis engrasicolus*) i sardela (*Sardina pilchardus*). Procjene resursa ukazuju na potencijalni godišnji ulov do 3.000 t. Do danas ovaj potencijal nije realizovan zbog ograničenog kapaciteta ribolovne flote za ulov sitne plave ribe.

Usaglašavanje crnogorske poljoprivredne politike sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU sprovodi se kontinuirano. U određenim oblastima nacionalno zakonodavstvo je u velikoj mjeri usaglašeno sa propisima EU, a modeli podrške se postepeno prilagođavaju evropskim pravilima. Uporedo se radi na stvaranju uslova za primjenu donijetih pravila, jačaju se institucionalni kapaciteti, uspostavljaju i razvijaju neophodne administrativne strukture.

Zahvaljujući tim EU iskoracima, crnogorska poljoprivreda već uveliko koristi izdašne EU pretpristupne fondove, sa potrebom stalnog jačanja naših apsorpcijskih kapaciteta.

Naši ključni podsticaji vezani su za sprovođenje politike ruralnog razvoja, ka malim porodičnim gazdinstvima, što predstavlja i jedan od EU prioriteta. To će za nas i dalje biti važno opredjeljenje i vrlo bitno i vrlo potrebno, imajući u vidu da u strukturi naših gazdinstava dominantno mjesto pripada malim gazdinstvima. Ovakav pristup odgovara i našoj potrebi da zaustavimo decenijama prisutnu depopulaciju ruralnih područja, da razvijemo, nažalost, još uvijek nedovoljno razvijenu osnovnu infrastrukturu (put, voda, struja, društveni objekti...), da obezbijedimo uslove za diverzifikaciju ekonomije u ruralnim područjima sa posebnim akcentom na ruralni turizam.

Prvi stub podrške, koji se odnosi na podršku dohotku poljoprivrednih proizvođača, u okviru koga se nalaze i direktna plaćanja, takođe, postepeno usaglašavamo sa EU poljoprivrednom politikom u mjeri u kojoj je trenutno to moguće u našim uslovima. Za tu potrebu biće neophodna dodatna izdvajanja iz nacionalnog budžeta, širi obuhvat, uključujući pašnjake kao dominantne u strukturi poljoprivrednog zemljišta, a sve sa ciljem da nakon učlanjenja u EU površine uključene u sistem direktnih plaćanja budu znatno veće.

Formiranje institucija je bilo zahtjevno, jer je bilo potrebno odgovoriti EU zahtjevima, a istovremeno ih učiniti održivim i primjerenim kapacitetima male države. Na dobrom smo putu uvažavajući oba ova zahtjeva.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitame poslove, Direktorat za poljoprivredu, Direktorat za ruralni razvoj, Direktorat za ribarstvo, Direktorat za plaćanja, inspeksijske službe, laboratorijski kapaciteti (veterinarska, fitosanitarna, za mlijeko, vino, med...), regionalni agro biznis centri, Kuća poljoprivrede na sjeveru su samo neki elementi tog EU mozaika institucija. Uspostavljena i odgovorna pregovaračka struktura za pregovaračka poglavlja 11, 12 i 13, ažurno prati i dosljedno ispunjava obaveze definisane akcionim dokumentima za usaglašavanje. Nastavićemo sa daljim jačanjem kapaciteta svih ovih institucija.

U proteklom periodu crnogorsku poljoprivredu karakterisao je snažan investicioni zamah. Tome su doprinijela povećana izdvajanja iz državnog budžeta, kao i pristup bespovratnim sredstvima Evropske unije. Investicije u periodu 2017-2020 godina, kroz projekte IFAD, IPARD like i IPARD, kroz grantove poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima, koje su realizovane, ugovorene ili se očekuju da budu ugovorene do kraja 2020 godine iznose oko 78 miliona eura sa očekivanom podrškom od oko 39 miliona eura.

Pregled investicija (IFAD, IPARD like, IPARD) 2017 - 2020

	Investicije (miliona)	Bespovratna podrška (miliona)
Realizovano	23,5	10
Ugovoreno/realizacija u toku	24	12
Očekivano ugovaranje	31	17
Ukupno	78,5	39

Značajnu podršku poljoprivredni proizvođači su ostvarili i kroz mjere podrške financirane iz nacionalnog budžeta. Kroz direktna plaćanja poljoprivrednim proizvođačima, kao i kroz podrške investicijama u nabavku mehanizacije, unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka, mjere podrške voćarstvu, maslinarstvu, vinogradarstvu, mladim farmerima i drugim vidovima poljoprivredne proizvodnje investirano je skoro 20 miliona eura, a isplaćena podrška iznosi preko 10 miliona eura.

Pregled investicija – nacionalne mjere² 2017 - 2020

Realizovano	Investicije (miliona)	Bespovratna podrška (miliona)
Podrška vinogradarstvo i vinarstvo	0,84	0,42
Podrška voćarstvo	1,1	0,52
Podrška maslinarstvo	0,82	0,34
Podrška povrtarstvo	2,92	1,26
Podrška ljekovito i aromatično bilje	0,52	0,2
Podrška kvalitet mlijeka	0,71	0,42
Podrška stočni fond	3,28	1,62
Podrška stajsko đubrivo	0,46	0,25
Podrška planinski katuni/diversifikacija	0,45	0,22
Podrška mladi poljoprivrednici	1,48	1,48
Podrška mehanizacija	4,78	2,37
Podrška navodnjavanje	1,08	0,51
Podrška preradi na gazdinstvima	1	0,48
Ukupno	19,44	10,09

² Podrška kroz nacionalne mjere je značajno veća, ali za potrebe ovog dokumenta uzete su samo mjere koje imaju investicioni karakter (nisu obuhvaćena direktna plaćanja i slično).

Valorizacijom državnog poljoprivrednog zemljišta kroz četiri ugovora o dugoročnom zakupu 269 hektara zemljišta će biti iskorišćeno za poljoprivrednu proizvodnju. Ukupne investicije iznose 10,57 miliona eura dok je do sada uloženo oko 3 miliona eura.

Zakup državnog poljoprivrednog zemljišta 2017-2020

Lokacija	Površina (ha)	Očekivane investicije (miliona)
KO Šas - Ulcinj	69	1,38
KO Briska Gora - Ulcinj	10,3	0,26
KO Golubovci - Podgorica	33,7	1
KO Vranovići – Kotor	156,4	7,93
Ukupno	269,4	10,57

Takođe, kroz kratkoročne ugovore o zakupu dato je u zakup 88 hektara zemljišta.

Važan segment podrške je i podrška razvoju infrastrukture. Kroz nacionalni budžet i program IFAD u periodu od 2017-2020 godine isplaćena je podrška od preko 9 miliona eura za podršku ruralnoj infrastrukturi (putevi, vodovodi i druga infrastruktura).

Projekti razvoja infrastrukture 2017-2020

Realizovano	Bespovratna podrška (miliona)
Investicije lokalna infrastruktura – nacionalni budžet	2,36
Investicije lokalna infrastruktura - IFAD	2,68
Investicije vodoprivreda – nacionalni budžet	4,2
Ukupno	9,24

Osim grantova namijenjenih poljoprivredi, značajna sredstva su uložena i u izgradnju institucija i jačanje kapaciteta za pružanje usluga poljoprivrednim proizvođačima, prerađivačima i ribarima. Unaprijeđeni su kapaciteti Uprave za bezbjednost hrane veterinu i fitosanitarne poslove, u pogledu unaprijeđenja sistema identifikacije i registracije životinja, unaprijeđeni su resursi Direktorata za plaćanja u pogledu izgradnje kapaciteta za bolju implementaciju IPARD programa, kao i izgradnju sistema IAKS.

Značajno su unaprijeđeni laboratorijski kapaciteti za ispitivanje mlijeka, meda i vina i započete aktivnosti na izgradnji fitosanitarne laboratorije. Takođe, započete su aktivnosti na rješavanju problema odlaganja nus proizvoda životinjskog porijekla. U sektoru ribarstva izgrađen je ribarski informacioni sistem, kroz nabavku broda unaprijeđen je rad inspeksijskih službi, u toku je izgradnja akvarijuma za Institut za biologiju mora i u pripremi su aktivnosti vezane za izgradnju ribarskih luka. Kroz investicije u Kuću poljoprivrede u Bijelom Polju koja je završena, kao i Kuću voća u Andrijevići i Kuću maslina u Baru čija je izgradnja u toku, omogućiće se lakše poslovanje poljoprivrednim proizvođačima.

Ovo je zbirno izraženo u tabeli koja slijedi:

Razvoj institucija 2017-2020

Podrška institucijama	Bespovratna podrška (miliona)
Jačanje programa MPRR i usklađivanje sa EU regulativom	0,68
Unaprjeđenje rada Direktorata za plaćanje (buduće Agencije za plaćanja) - (izgradnja sistema LPIS-a, DMS, izgradnja sistema za upravljanje zahtjevima za podršku, IT oprema, nabavka vozila za terensku kontrolu itd.)	1,62
Unaprjeđenje rada terenskih službi u biljnoj proizvodnji i stočarstvu (oprema, vozila, namještaj itd.)	0,22
Nabavka opreme i vozila za MPRR, UBH, Monteorganica	0,32
Unaprjeđenje sistema identifikacije i registracije životinja i unaprjeđenje kapaciteta UBHVFP (veterinarska baza, softver za identifikaciju životinja, oprema za inspekciju itd.)	0,65
Tehnička pomoć Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	0,7
Laboratorije za med i vino – oprema UDG	0,73
Laboratorija za mljekarstvo	0,4
Oprema za pakovanje meda	0,08
Laboratorija – Tehnopolis	0,12
Nabavka broda za ribarsku inspekciju	0,53
Izgradnja akvarijuma za Institut za biologiju mora	0,37
Unapređenje sistema kontrole i upravljanje u ribarstvu (ribarski informacijski sistem, monitoring itd.)	0,55
Nabavka opreme za ribarstvo	0,08
Kuća poljoprivrede u Bijelom Polju	0,86
Kuća voća Andrijevića	1,33
Kuća maslina Bar	1
Ukupno	10,24

Ukupna podrška po svim ovim osnovama iznosi preko 68 miliona eura dok investicije iznose skoro 129 miliona eura i prikazane su u tabeli u nastavku.

Ukupni pregled investicija 2017-2020

Pregled podrške/investicija	Iznos investicija (miliona)	Iznos bespovratne podrške (miliona)
Podrška (IFAD, IPARD like, IPARD) realizovana, ugovorena i očekivana	78,5	39
Podrška kroz nacionalne mjere	19,44	10,09
Investicije u valorizaciju zemljišta (realizovane i očekivane)	10,57	
Podrška za lokalnu infrastrukturu	10,17	9,24
Podrška institucijama	10,24	10,24
Ukupno	128,92	68,57

Najbolja potvrda ostvarenih rezultata je 2018. godina, kada je ukupna naša ekonomija rasla po stopi od 5,1%, u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva ostvarena je stopa rasta bruto vrijednosti proizvodnje od 6,7%. Takvi trendovi su nastavljeni i u 2019. godini. U posebno izazovnoj 2020. godini sektor poljoprivrede pokazuje svoj značaj i svoju vitalnost.

Međutim, i pored ostvarenih rezultata, novih brojnih pogona, novih kompleksa aktiviranog zemljišta, sve šire palete proizvoda, bilježi se visok spoljnotrgovinski deficit i smanjuje se stopa pokrivenosti uvoza izvozom. Bez obzira što bi se ovako prikazani rezultati trebali objektivizirati kroz prikaz realnog i to ne malog „prikrivenog izvoza“ kroz turističku potrošnju, ostaje značajan deficit poljoprivrednih proizvoda koji se mora i mogao bi se nadoknaditi kroz povećanu domaću proizvodnju.

Podsjetimo da broj turista iz godine u godinu raste. Od 2006. do kraja 2019. godine ostvaren je rast broja turista 2,8 puta (sa 956.000 na 2,6 miliona). Prihodi od turizma u istom periodu su porasli sa 308 miliona eura na 1,14 milijardi eura, što je rast od 3,7 puta.

Očekujemo nastavak takvog trenda i u narednim godinama (ne računajući ovu turističku sezonu zbog COVID-19).

Takvu projekciju daljeg rasta turističke potražnje poljoprivredna proizvodnja ne može sustizati, uprkos i njenom daljem očekivanom rastu.

Dakle, realan je dalji rast vrijednosti uvoza poljoprivrednih proizvoda koji je u 2019. iznosio 580,3 miliona eura. Samo u tri mjeseca ljetnje turističke sezone realizuje se više od 30% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda.

Naš interes je dalji razvoj turističkog sektora, koji sada učestvuje oko 23% u BDP-u i ostvaruje prihod od 1,2 milijarde eura, ali sa ključnim ciljem da povećamo značajnije neto prihod od turizma.

Ključni potencijal u tom pravcu je upravo u sektoru poljoprivrede i ribarstva koji treba da obezbijedi što više hrane, pića i svježe ribe za turističku potrošnju. Za sektor poljoprivrede i ribarstva to će biti najzahvalnije tržište a turistička ponuda će biti bogatija i ekskluzivnija.

Djeluje zahtjevno, ali je dostižno. U narednom periodu potrebno je imati ambiciju više.

Ovakav razvoj crnogorske poljoprivrede moguće je ostvariti ako razmotrimo radikalnije reformske programe i ako promijenimo način razmišljanja. Na primjer, površina poljoprivrednog zemljišta u Izraelu je

skoro ista ili čak i manja nego u Crnoj Gori. Poljoprivredna proizvodnja u Izraelu je 54 puta veća nego u Crnoj Gori. Zašto je Izrael tako dobar u oblasti poljoprivrede? Ključ leži u primjeni nauke i tehnologije u razvoju poljoprivrede, kao tački prodora u dugom roku. Ako Crna Gora svoje buduće napore u razvoju poljoprivrede fokusira na primjenu nauke i tehnologije, prodorni razvoj će biti moguć. Potrebno je detaljno osmišljavanje i planiranje uvođenja nauke i tehnologije u razvoj poljoprivrede i koordinacija politika, resursa i kadrova. Takav reformski plan je nužan.

Zbog toga moramo izaći iz okvira konvencionalnih razvojnih planova i definisati prodoran razvoj sa prodornim inicijativama. Jer, kako kažu, *„ako uvijek radite ono što uvijek radite, uvijek ćete dobiti ono što uvijek dobijate“*, a nama treba značajno više od onoga što trenutno dobijamo od sektora poljoprivrede. Treba nam značajno smanjenje uvozne zavisnosti za mnogo toga što uvozimo, a možemo proizvesti u Crnoj Gori, trebaju nam nova radna mjesta, treba nam domaći proizvod koji će dodatno unaprijediti turističku ponudu, treba nam taj izvoz na kućnom pragu, koji će biti šansa za našu ekonomiju, a ne ekonomski dar i prilika koju prepuštamo drugima.

Zadržavajući orijentaciju podrške prema malim porodičnim gazdinstvima, rastu njihove konkurentnosti i očuvanju njihove održivosti potrebno je generisati velike pokretače u ključnim sektorima koji će doprinijeti brzom, mjerljivoj i sigurnoj supstituciji uvoza. Ti veliki sektorski generatori će istovremeno biti pokretači široke kooperantske mreže malih gazdinstava koji će dobiti sigurnost nabavke potrebnih repromaterijala, stručnu logistiku i sigurnost plasmana proizvoda. Otvoriće se brojna nova kvalitetna i sigurna radna mjesta. Obezbijediće se rast konkurentnosti predmetnih sektora kroz integrisanje domaće primarne proizvodnje i

prerade, što će gotovim proizvodima dati dodatni kvalitet, bolju tržišnu prepoznatljivost i cijenu više. Pored garantovanog kvaliteta i obezbijeđenog kontinuiteta kratki lanci snabdijevanja daće poseban imidž turističkoj ponudi i ponudi u svim maloprodajnim objektima.

Ovako organizovani proizvodni pogoni velikog kapaciteta predstavljali bi svojevrsan novi model robnih rezervi Crne Gore u određenoj grupi važnih proizvoda, zasnovan na tržišnim principima.

U daljem pristupu, nesumnjivo, evropska agenda i evropski put poljoprivrede je neupitan i na tom putu ćemo koristiti najbolja iskustva, najzahtjevnije EU standarde i prihvatati EU vrijednosti, uzimajući u obzir specifičnosti i karakteristike crnogorske poljoprivrede. Kako u EU „Zeleni dogovor“ predstavlja odgovor na klimatske promjene i degradaciju životne sredine, prema tome će i Crna Gora imati odgovoran odnos. U tom smislu, posebno mjesto imaće strategija „od njive do trpeze“ i prelazak na održiv prehrambeni sistem koji donosi korist potrošačima, proizvođačima i životnoj sredini.

Zadatak novog pristupa je da obezbijedi veći stepen inovativnosti. Sektor inovacija treba da iskorači iz okvira samo akademskog i treba da pokaže svoju praktičnost. kroz uključenost u konkretne projekte. Inovacije u oblasti poljoprivrede trebaju da budu garant održivosti projekata, a država će ih podržavati kroz novouspostavljeni Fond za podršku inovativnosti.

Svakako, nezaobilazan princip biće poštovanje načela cirkularne ekonomije u svim stadijumima proizvodnje: od dobijanja sirovina, preko dizajna proizvoda, proizvodnje, distribucije i potrošnje.

Novi projekti će pored oslonca na raspoložive prirodne resurse, ljudske kapacitete, tradiciju, biti oslonjeni na postojeće prerađivačke kapacitete u pojedinim sektorima.

Tako na primjer sektoru mesa ključna šansa i strateška prednost su već izgrađeni klanični kapaciteti i kapaciteti za preradu sa širokom lepezom proizvoda – od tradicionalnih (geografskom oznakom već zaštićenih), do asortimana sa najsavremenijim tehnologijama. Ti kapaciteti koji su dugo vremena građeni i u koje su uložena značajna sredstva, sada mogu biti siguran oslonac zasnivanja primarne proizvodnje i stvaranja značajne nove vrijednosti.

Oni sada treba da budu pokretači novih brzih prodora koji će animirati i okupiti široko i projektno partnerstvo sa trgovačkim i turističkim sektorima i širokom kooperantskom mrežom. Ovi projekti treba da budu predmet prioritete podrške od strane IRF-a sa najpovoljnijim uslovima.

Startna konkurentnost ovih projekata treba da bude i Luka Bar, kao ključna infrastrukturna prednost Cme Gore, koja treba da omogući sigurnu i povoljniju nabavku ključnih inputa za proizvodnju: žitarica, soje i ostalih berzanskih roba sa globalnog tržišta koje je cjenovno i kvalitativno konkurentno.

U novom pristupu, potrebno je organizovati snažne slobodne ekonomske zone, sa efikasnim operaterima, sa izvozno orjentisanim proizvodnim pogonima, integrisanim sa našim infrastrukturnim sistemima, posebno lukom.

Analiza spoljnotrgovinske razmjene i mogućnosti za supstituciju uvoza

Crna Gora je u 2019. godini zabilježila spoljnotrgovinski deficit u oblasti poljoprivrede u iznosu od 530 miliona eura (580 miliona eura uvoz i izvoz 53 miliona eura).

		UVOZ		SUPSTITUCIJA UVOZA			INVESTICIJA
		€	Tona	€	Tona	%	€
Meso	Svinjsko	52.172.000	20.700	35.476.960	14.000	68%	27.000.000
	Goveđe	19.024.000	5.212	11.826.124	3.240	62%	6.600.000
	Živinsko	16.106.000	8.316	9.683.742	5.000	60%	4.755.000
Povrće	Paradajz	5.711.000	9.851	4.348.035	7.500	76%	15.000.000
	Paprika	2.650.000	3.262	1.949.724	2.400	74%	3.280.000
	Krastavci	1.054.000	2.142	787.301	1.600	75%	2.210.000
Voće	Jabuke	2.911.000 ³	10.720	3.500.000	7.000	70%	9.000.000
Pšenično brašno		16.241.000					
Pšenica		1.940.000					
Dodata vrijednost + sporedni proizvodi				8.500.000			5.000.000
Suncokretovo ulje		8.000.000					
Suncokretovo ulje - sirovina		5.000.000		3.000.000			4.000.000
Ribarstvo	Morska riba i preradev.	21.000.000	4.000	14.700.000	2.800	70%	7.600.000
UKUPNO		128.628.000		93.771.886			84.445.000

³ Vrijednost uvoza jabuka se procjenjuje na oko 5 miliona eura.

1. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI SVINJSKOG MESA

Svinjsko meso zauzima značajno mjesto u potrošnji širom svijeta. U ukupnom uvozu mesa u Crnoj Gori, svinjsko meso i kvantitativno i cjenovno učestvuje sa oko 60%.

Godišnji uvoz svinjskog mesa je preko 52 miliona eura ili 20,7 hiljada tona.

Uzgoj i tov svinja postaje efikasniji sa razvojem visokotehnološke opreme i ekonomične hrane. Proces klanja postaje sve intenzivniji i automatizovan, što rezultira boljim kvalitetom i nižim troškovima.

Projekat uzgoja svinja treba da dovede do supstitucije 68% uvoza svinjskog mesa ili 35,5 miliona eura.

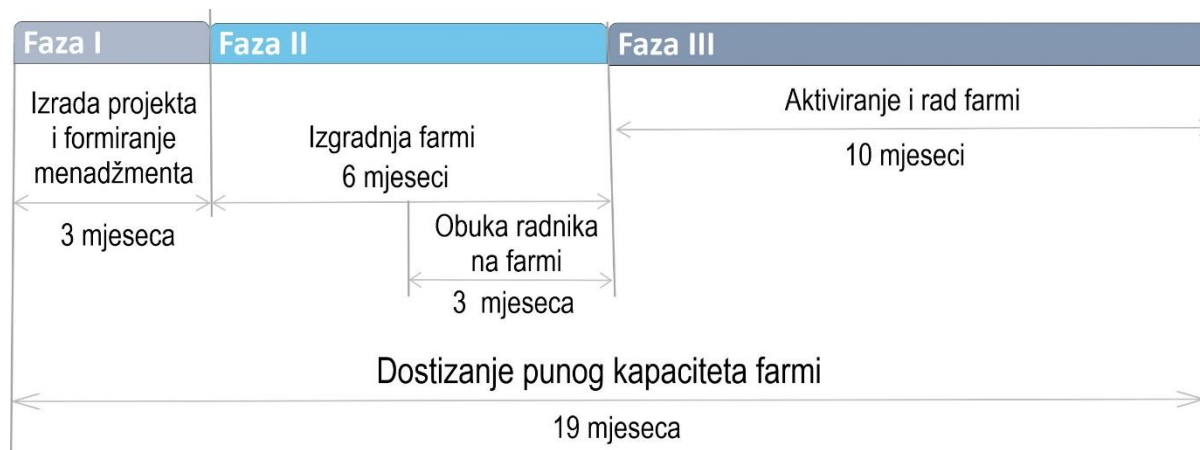

Pored toga, ovaj projekat značiće otvaranje brojnih novih radnih mjesta, povećati budžetske prihode i državne i lokalne i uticati na rast standarda građana.

Plan podrazumijeva izgradnju dvije farme kapaciteta po 50.000 tovljenika, kao i 50 farmi kapaciteta 1.000 tovljenika – ukupno 150 hiljada tovljenika ili 14.000 tona mesa, za čiji uvoz smo plaćali 35,5 miliona eura godišnje.

Pored farmi, neophodno je izgraditi fabriku za proizvodnju stočne hrane kapaciteta 150.000 tona, za potrebe svinjarstva, govedarstva, živinarstva i ribarstva.

DINAMIKA REALIZACIJE

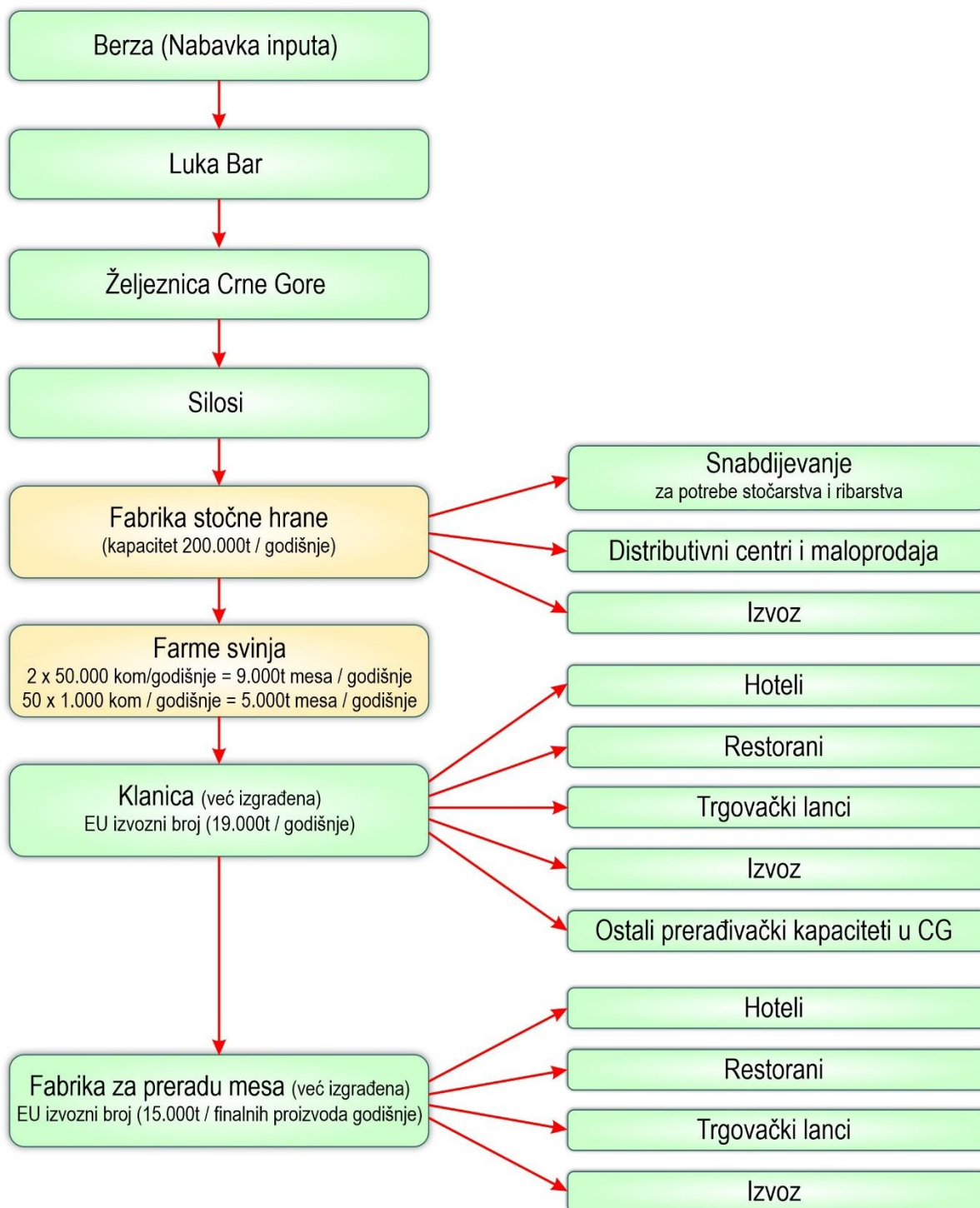

STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Broj objekata	
1.	Farma svinja 50.000 tovljenika	6 mil. €	2	12 mil. €
2.	Farma svinja 1.000 tovljenika	180.000 €	50	9 mil. €
3.	Fabrika stočne hrane	6 mil. €	1	6 mil. €
UKUPNO:				27 mil. €

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU PROIZVODNJE SVINJSKOG MESA

2. KONCEPT PRODORA U GOVEDARSTVU

Potražnja za junećim i goveđim mesom, na globalnom nivou iz godine u godine raste. Sektor govedarstva u Crnoj Gori je već davno prepoznat kao jedan od važnijih sektora poljoprivrede.

Prema podacima iz posljednje sektorske studije za meso, goveda se gaje na više od 50% poljoprivrednih gazdinstava, odnosno na 75% gazdinstava koja se bave stočarskom proizvodnjom. Iako posljednjih godina raste broj goveda namijenjenih tovu, proizvodnja goveđeg i junećeg mesa je i dalje nedovoljna da zadovolji potrebe crnogorskog tržišta.

Vrijednost uvoza junećeg i goveđeg mesa u Crnu Goru u 2019. godini iznosila je nešto više od 19 miliona eura, odnosno 5,2 hiljade tona i ima rastući trend. Pored rastućeg broja turista što je direktno uticalo na povećanje potrošnje, na trend rasta uvoza mesa u Crnu Goru uticao i je i rast prerade u mesnoj industriji, koja se posljednjih godina pokazala kao jedna od najvažnijih u Crnoj Gori.

Imajući u vidu navedeno, jasno je da su dodatne investicije u sektoru govedarstva neophodne, kako bi se smanjila zavisnost od uvoza i obezbijedila rentabilnija nabavka inputa za proizvodnju u ovom sektoru, te u potpunosti iskoristili postojeći potencijali i komparativne prednosti za uzgoj goveda.

Dodatne investicije su potrebne radi uvećanja broja grla i ukрупnjivanja postojećih farmi, te izgradnju i modernizaciju objekata za uzgoj, nabavku moderne opreme, izgradnju silosa i adaptaciju postojećih objekata za klanje. Dodatno, potrebna je i edukacija proizvođača i prerađivača, a potrebno je i uspostaviti sistem za klasiranje mesa (CARCASSES).

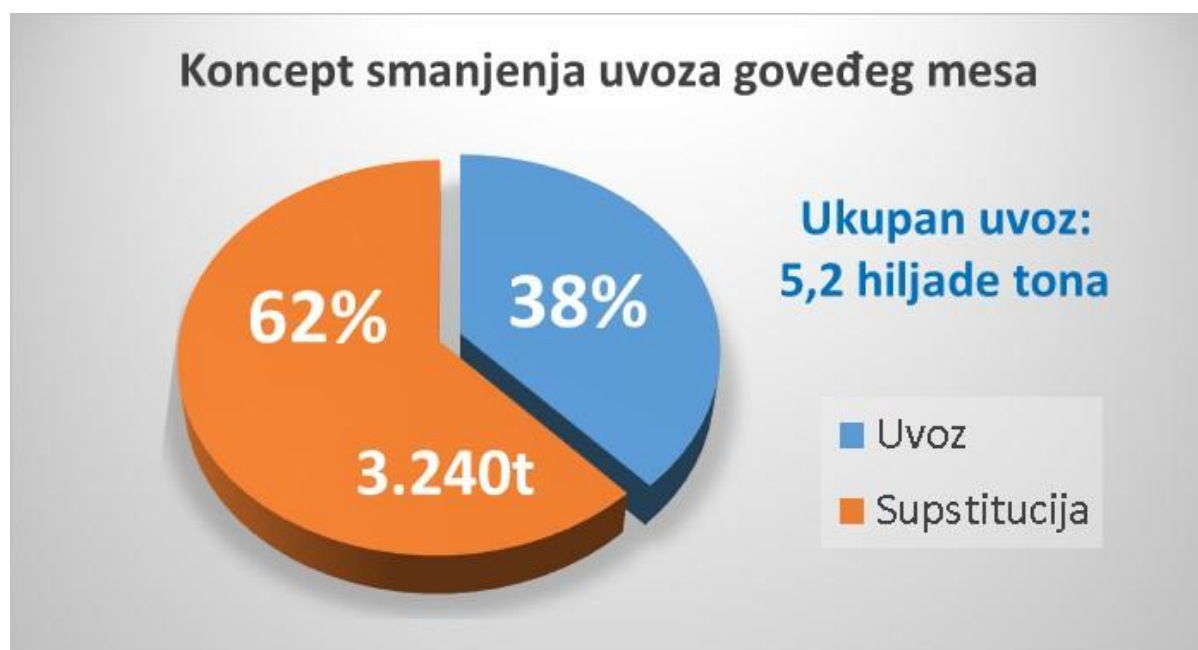
Ovaj vid investicija ima za cilj da značajno poveća proizvodnju junećeg i goveđeg mesa u Crnoj Gori i smanji zavisnost od uvoza, a posebno uzimajući u obzir trendove rasta u sektoru prerade i rastuću potražnju crnogorskih potrošača koji preferiraju da konzumiraju juneće i goveđe meso porijeklom sa crnogorskih farmi.

Projekat povećanja stočnog fonda u sektoru govedarstva i izgradnje novih modernih farmi sa velikim brojem grla, ukрупnjivanje postojećih, te njihovo međusobno povezivanje kroz već izgrađene kooperantske odnose, koje je potrebno u perspektivi snažiti i širiti, ima za cilj da poveća samodovoljnost kada je u pitanju juneće i goveđe meso.

Cilj je da se ovim projektom poveća samodovoljnost za oko 62%. Pored toga, ovaj projekat značiće otvaranje brojnih novih radnih mjesta, povećati budžetske prihode i državne i lokalne, te uticati na rast standarda građana.

Plan podrazumijeva izgradnju minimum dvije farme kapaciteta po 3.000 grla, kao i ukрупnjivanje postojećih farmi i otvaranje novih farmi ukupnog kapaciteta do 4.000 grla. Dakle, ukupno 10.000 grla ili 3.240.000kg mesa, što čini 62% ukupne uvezene količine u 2019. godini.

Predlog je da se ove farme izgrade u sjevernom i centralnom regionu.

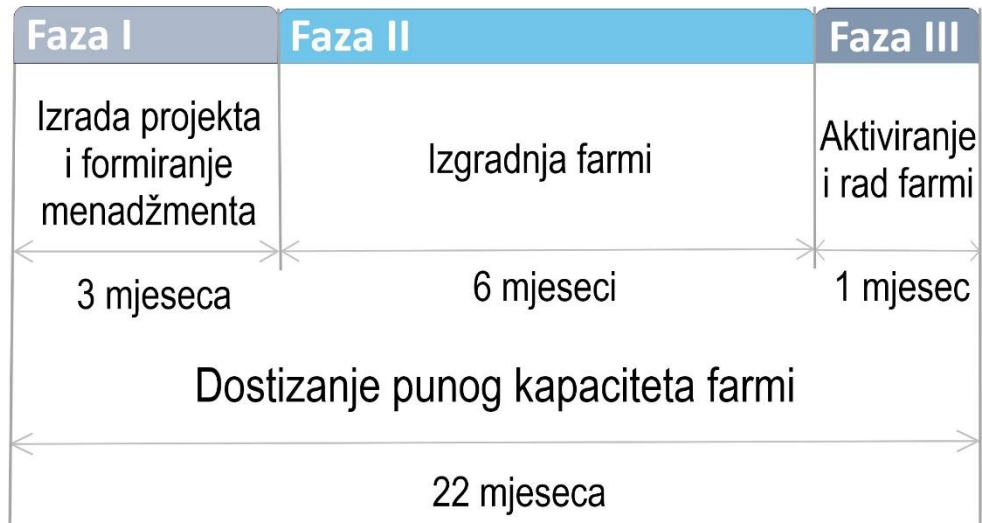

Pored farmi neophodna je izgradnja objekata za tov, kao i nabavka opreme za farme. Za izgradnju farme za tov 3.000 grla junadi, potrebna su tri građevinska objekta, vrijednost oko 1,9 miliona eura, dok bi vrijednost investicije u prateće objekte, mehanizaciju i opremu (traktori, priključna mehanizacija, silosi i sl) iznosila oko 400.000 eura.

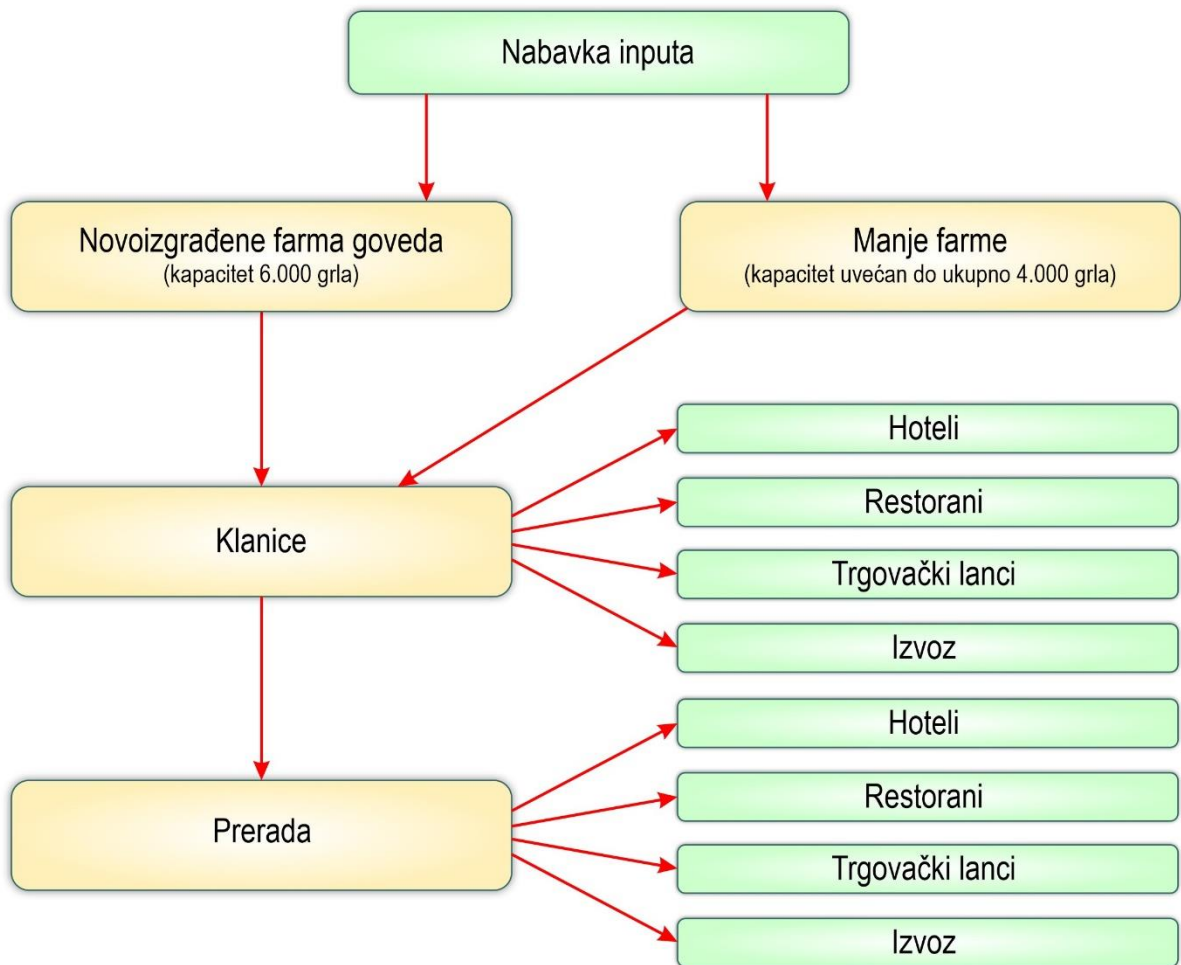
STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos €	Broj objekata	Ukupno €
1.	Građevinski objekti	633.000€	6	3.800.000€
2.	Prateći objekti, mehanizacija i oprema	400.000€	2	800.000€
3.	Ukupnjivanje postojećih i izgradnja novih farmi	2.000.000€		2.000.000€
UKUPNO:				6.600.000€

DINAMIKA REALIZACIJE

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA ZA RAZVOJ PROIZVODNJE GOVEĐEG I JUNEČEG MESA

3. KONCEPT PRODORA U SEKTORU ŽIVINARSTVA

Živinsko meso zauzima značajno mjesto u prehrani svjetske populacije. Kao rezultat investicija u crnogorskom sektoru živinarstva posljednjih godina, bilježi se rast proizvodnje, kako živinskog mesa, tako i jaja. Međutim, i pored toga, vrijednost uvoza živinskog mesa je i dalje značajna, kako zbog potreba rastuće potražnje za konzumnim živinskim mesom usljed rasta broja turista, tako i zbog rastuće mesne industrije u Crnoj Gori.

Vrijednost uvoza živinskog mesa u 2019. godini je iznosila nešto više od 16 miliona eura, odnosno 8,3 hiljada tona.

Važno je i napomenuti da je kao rezultat rasta proizvodnje živinskog mesa i jaja, došlo do povećanja uvoza inputa za ovu proizvodnju, kao što je uvoz hrane i jednodnevnih pilića.

S obzirom na trendove rasta proizvodnje živinskog mesa i investicije koje su se do sada pokazale dobrim, posebno kada su manje farme u pitanju, projekat za ovaj sektor treba usmjeriti u razvoj velikih farmi za tov pilića i izgradnju inkubatorskih stanica.

Projekat izgradnje velikih živinskih farmi omogućio bi snabdijevanje mesne industrije dijelom neophodnih sirovina, dok bi inkubatorske stanice omogućile i manjim proizvođačima da lakše dođu do inputa za

proizvodnju živine i jaja i time smanje uvoznu zavisnost i troškove proizvodnje.

Glavni cilj ovakvog projekta pored smanjenja troškova proizvodnje i predvidivijeg tržišta za nabavku inputa, istovremeno je i povećanje samodovoljnosti u ovom sektoru. Pored toga, ovaj projekat značice otvaranje brojnih novih radnih mjesta, povećati budžetske prihode i državne i lokalne, te uticati na rast standarda građana.

Plan podrazumijeva izgradnju objekata za tov piladi, gdje bi vrijednost osam ovakvih objekta (gustine naseljenosti 39 kg/m² i cc 3.840m²) iznosila oko 3,12 miliona eura, dok bi vrijednost specijalizovane opreme i vozila bila oko 1,2 miliona eura.

Osam farmi navedenih kapaciteta, imaju kapacitet proizvodnje oko 5 miliona kilograma mesa godišnje (u jednom tumusu 230.400kg), što čini 60,2% količina živinskog mesa uvezenog u 2019. godini.

Investicija u inkubatorsku stanicu bi iznosila 150 hiljada eura, a vrijednost specijalizovanih vozila i opreme iznosila bi oko 250 hiljada eura.

STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos €	Broj objekata	€
1.	Izgradnja objekata za tov piladi	390.000€	8	3.120.000€
2.	Specijalizovana oprema i vozila	150.000€	8	1.200.000€
3.	Adaptacija/izgradnja objekta za Inkubatorsku stanicu	150.000€	1	150.000€
4.	Specijalizovana oprema u inkubatorskoj stanici	200.000€	1	165.000€
5.	Specijalizovana vozila za jednodnevne piliće	85.000€		85.000€
UKUPNO:				4.755.000€

Koncept smanjenja uvoza živinskog mesa

**Ukupan uvoz:
8,3 hiljade tona**

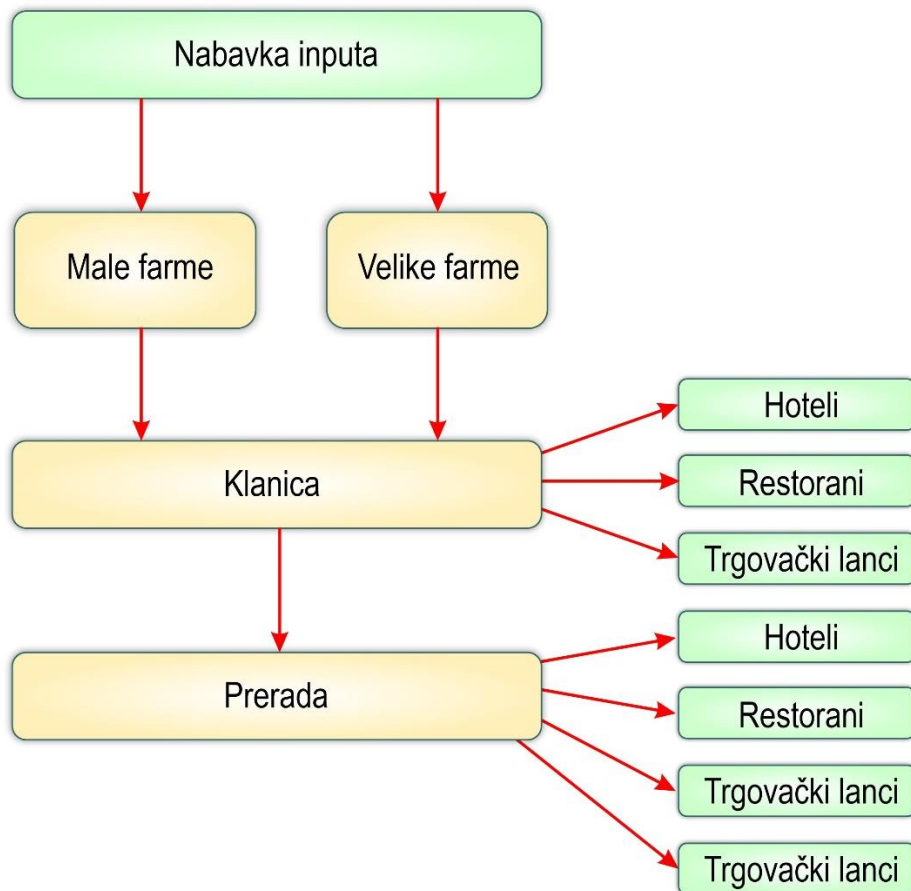
■ Uvoz
■ Supstitucija

DINAMIKA REALIZACIJE

Faza I	Faza II	Faza III
Izrada projekta i formiranje menadžmenta	Izgradnja farmi	Aktiviranje i rad farmi
3 mjeseca	8-10 mjeseci	2 mjeseca
13-15 mjeseci		

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU PROIZVODNJE ŽIVINSKOG MESA

4. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI PARADAJZA

Paradajz zauzima značajno mjesto u potrošnji povrća širom svijeta. U ukupnom uvozu povrća u Crnoj Gori, paradajz kvantitativno i cjenovno učestvuje sa oko 24%.

Godišnji uvoz paradajza je preko 5,7 miliona eura ili 9,8 hiljada tona.

Proizvodnja paradajza u savremenim objektima tipa plastenika – staklenika sve više dobija na značaju, a postaje sve efikasnija razvojem sistema cjelogodišnje proizvodnje na vještačkom supstratu (perlit, kamena vuna..) u takozvanom hidroponskom načinu uzgoja. Proces proizvodnje povrća u ovakvim objektima postaje automatizovan, što rezultira većim prinosom, boljim kvalitetom i nižim troškovima.

Projekat proizvodnje paradajza u zaštićenom prostoru treba da dovede do povećanja samodovoljnosti na 70-80%.

Pored toga, ovaj projekat značiće otvaranje brojnih novih radnih mjesta, pokretanje prerađivačke industrije, povećanje budžetskih prihoda, i državnih i lokalnih, i uticati na rast standarda građana.

Cjelogodišnja proizvodnja

Sistem proizvodnje na vještačkom supstratu, sa posebnom tehnologijom omogućava proizvodnju 11 mjeseci u godini. Takvi plastenici zahtijevaju visoka investiciona ulaganja koja sa opremom iznose zavisno od tipa oko 1 milion €/ha. Investicije podrazumijeva sistem grijanja na čvrsto ili tečno gorivo ili na električnu energiju i automatizovani sistem klimatizacije tj. provjetravanja i hlađenja, oplodnju bumbarima.

Prinos kod ovakvog načina uzgoja bi mogao biti do 500t/1ha.

Da bi ostvarili 76% samodovoljnosti potrebno je izgraditi 15 ha plastenika sa hidroponskom tehnologijom - Investicija od oko 18 miliona eura.

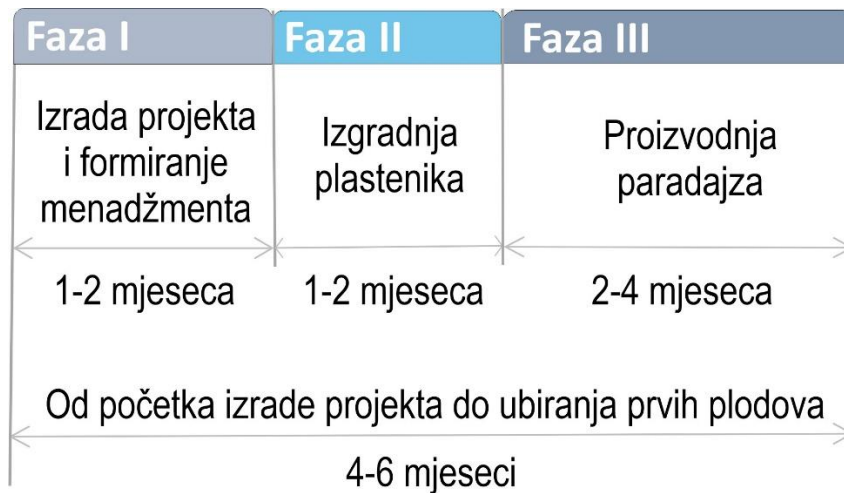
Cijena koštanja po 1kg iznosi oko 0,50€.

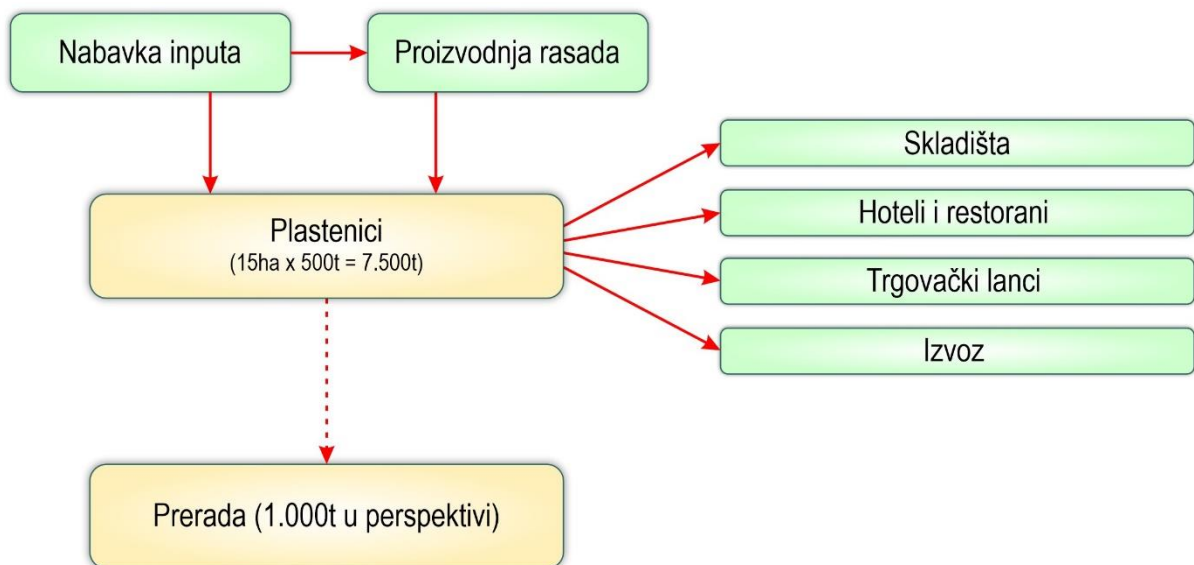
STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Hektara	Ukupno €
1.	Plastenici sa hidroponskom tehnologijom	1 mil. €	15	15 mil. €
UKUPNO				15 mil. €

DINAMIKA REALIZACIJE

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA ZA RAZVOJ PROIZVODNJE PARADAJZA

5. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI PAPRIKE

U ukupnom uvozu povrća u Crnoj Gori, paprika kvantitativno učestvuje sa oko 8%, a cjenovno oko 11%.

Godišnji uvoz paprike je preko 2,65 miliona eura ili 3.262 tona.

Proizvodnja paprike odvija se na otvorenom polju i u različitim oblicima zaštićenog prostora. Paprika, uz krastavac, dominantno je zastupljena u našim plastenicima, a njena proizvodnja za prodaju u svježem stanju u savremenim objektima tipa plastenika – staklenika sve više dobija na značaju. Proces proizvodnje povrća u ovakvim objektima je sigurniji, daje veće prinose, boljeg kvaliteta ali zahtijeva znanje i ulaganje u znatno većem obimu u odnosu na otvoreno polje.

Prodor u proizvodnji paprike u zaštićenom prostoru treba da dovede do smanjenja uvozne zavisnosti.

Plan predviđa izgradnju 12 ha plastenika.

Prinos paprike po 1 ha kreće se do 200t.

Ukupna investicija do proizvodnje 2.400t iznosi 3,28 miliona eura, ukoliko bi se paprika proizvodila u sistemu grijanja na površini od 4ha, a bez sistema grijanja na 8ha.

Sistem za zagrijavanje bi omogućio cjelogodišnju proizvodnju paprike, dok bi se u plastenicima bez grijanja paprika ubirala u periodu jun-decembar.

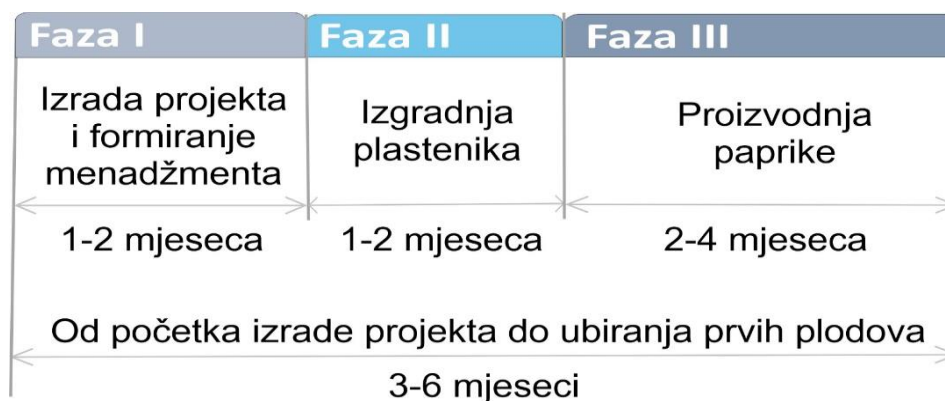
Cijena koštanja po 1kg iznosi oko 0,30€.

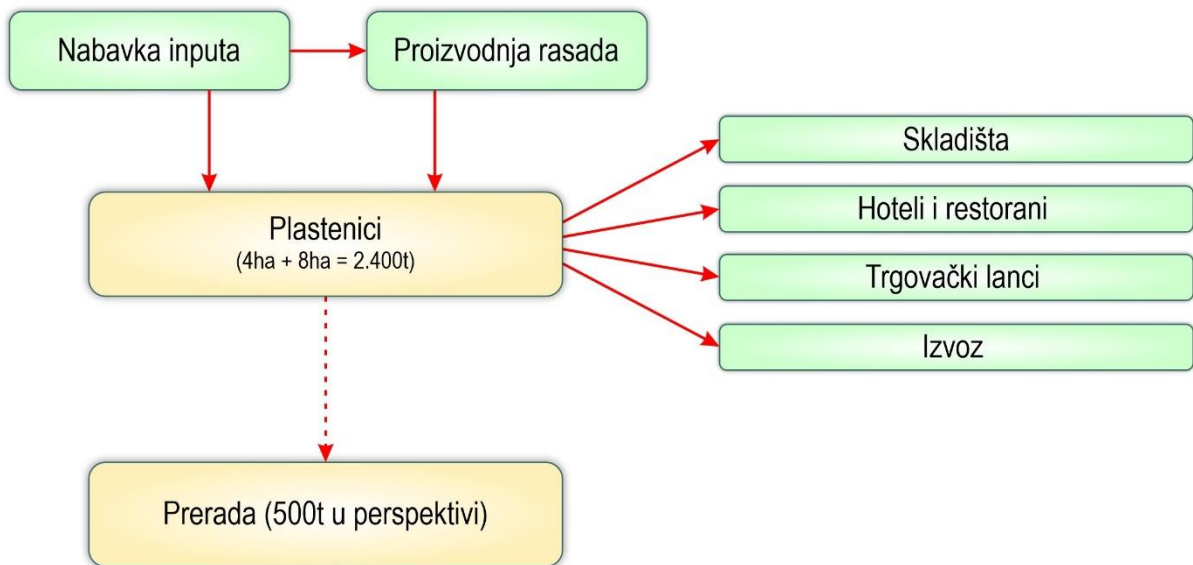
STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Hektara	Ukupno €
1.	Plastenici sa grijanjem	320.000€	4	1,28 mil. €
2.	Standardni plastenici	250.000€	8	2 mil. €
UKUPNO				3,28 mil. €

DINAMIKA REALIZACIJE

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA ZA RAZVOJ PROIZVODNJE PAPRIKE

6. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI KRASTAVCA

U ukupnom uvozu povrća u Crnoj Gori, paprika kvantitativno i cjenovno učestvuje sa oko 5%.

Godišnji uvoz paprike je nešto manji od 1 milion eura ili oko dvije hiljade tona.

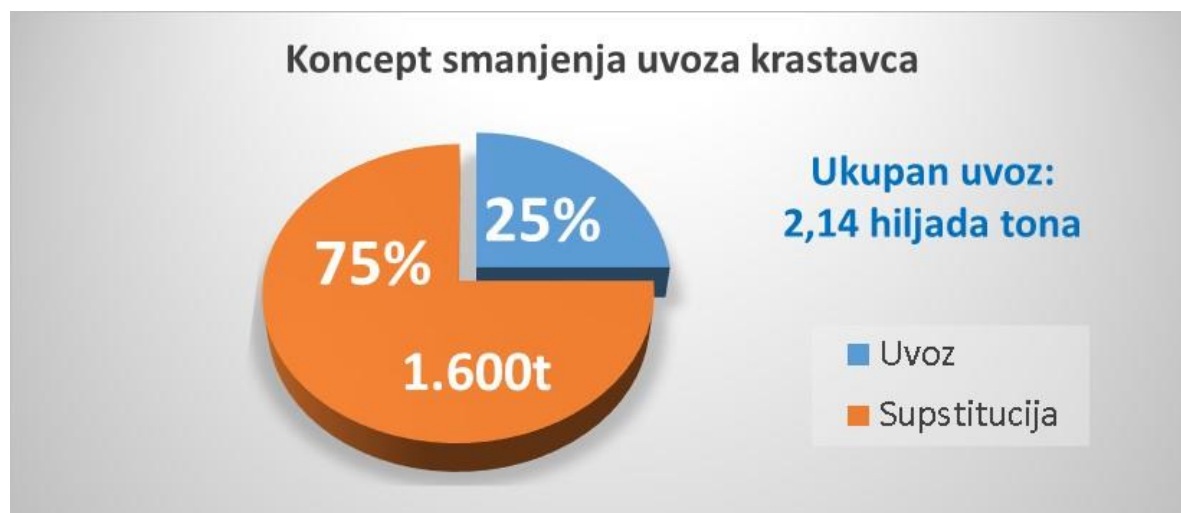
Proizvodnja krastavca se u najvećem procentu odvija u zaštićenom prostoru u objektima tipa plastenika, i u Crnoj Gori u sezoni zauzima oko 60% ukupnih površina. Proces proizvodnje povrća u ovakvim objektima je sigurniji, što rezultira većim prinosom, boljim kvalitetom ali i većim ulaganjima.

Plan predviđa izgradnju 8ha plastenika u kojima bi se krastavac proizvodio u sistemu bez grijanja 5ha i sa grijanjem 3ha.

Cijena podizanja plastenika je 250.000€ po hektaru. Sistem za zagrijavanje poskupljuje investiciju za oko 70.000€/ha

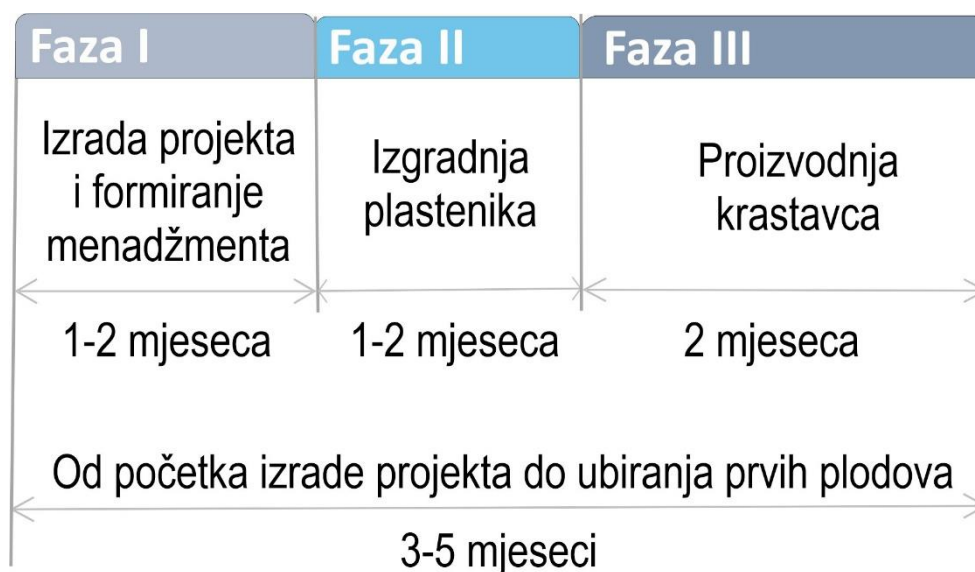
Ukupan prinos sa ove površine kretao bi se u 10 mjeseci oko 1.600t što predstavlja smanjenje uvoza za 76%.

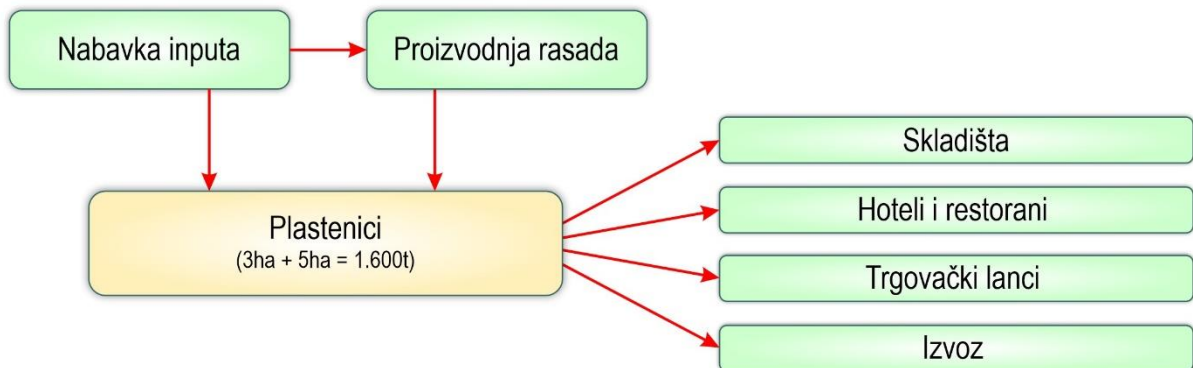
STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Hektara	Ukupno €
1.	Plastenici sa grijanjem	320.000€	3	0,96 mil. €
2.	Standardni plastenici	250.000€	5	1,25 mil. €
UKUPNO				2,21 mil. €

DINAMIKA REALIZACIJE

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA ZA RAZVOJ PROIZVODNJE KRASTAVCA

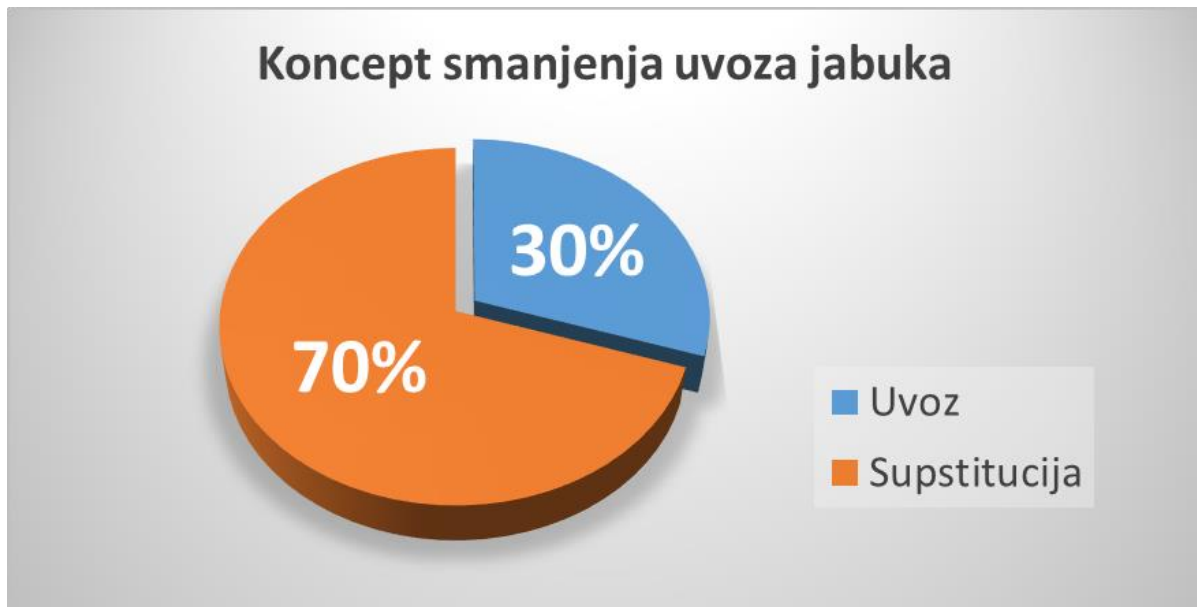
7. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI I PRERADI JABUKE

Proizvodnja voća na globalnom nivou je u konstantnom porastu tokom prethodne dvije decenije. U Crnoj Gori, statistički podaci pokazuju godišnji uvoz od preko 10 hiljada tona jabuke, dok je organizovana sopstvena proizvodnja na veoma niskom nivou. Posljednjih nekoliko godina primjećuju se pozitivni primjeri i nove investicije u sektor proizvodnje jabuka, koje tek treba da daju prve komercijalne prinose.

Savremena tehnologija proizvodnje voća koja podrazumijeva intenzivnu proizvodnju u gustim zasadima, obezbijeđenim protiv-gradnom mrežom i adekvatnim sistemom za navodnjavanje i fertirigaciju dolazi i u Crnu Goru. Očekivani prinosi od 60-80 tona po hektaru su i do četiri puta veći u odnosu na konvencionalnu proizvodnju sa učešćem roda prve klase od 90-95%. Navedeni podaci ukazuju da je neophodno unaprijediti tehnologiju i na postojećim zasadima, kako bi dobijeni proizvod bio konkurentan onom proizvedenom u zemljama koje su najveći proizvođači i kako bi se umanjila uvozna zavisnost.

Uz proširenje postojećih, kao i uz podizanje novih zasada jabuke, može se očekivati rezultat godišnjeg smanjenja uvoza i do 70%.

Da bi navedeno bilo moguće, potrebno je osim osnovnih zasada, obezbijediti kapacitete za skladištenje i čuvanje jabuke u specijalizovanim skladištima – ULO (Ultra Low Oxygen) hladnjačama, kako bi iste bile dostupne tokom cijele godine, tj. od jedne do druge berbe.

STRUKTURA INVESTICIJE

Plan supstitucije uvoza jabuke za 70% podrazumijeva podizanje modernih zasada u tehnologiji intenzivne proizvodnje, koji će u godinama punog roda davati prosječni prinos od oko 70 tona po hektaru. Podizanje zasada površine 100ha obezbijedilo bi neophodnu sirovinu za pomenutu supstituciju.

Zatim, proizvedenu jabuku je potrebno uskladištiti i čuvati, za šta će biti potrebne tri specijalizovane hladnjače kapaciteta od po 2.000 tona. (Pretpostavlja se da će se 1.000 tona potrošiti u periodu produžene berbe od najranije do najkasnije sorte).

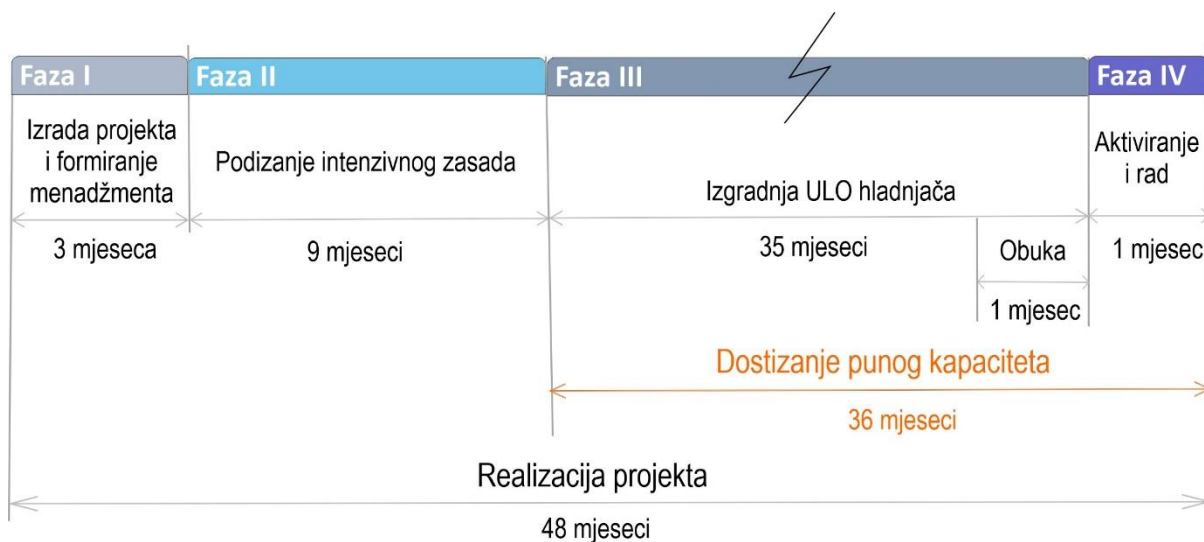
Vrijednost investicije u podizanje zasada u prosječnim uslovima u Crnoj Gori je oko 50.000 EUR/ha, tj. oko 5 miliona eura za površinu od 100ha.

Vrijednost potrebne investicije u specijalizovane ULO Hladnjače je oko 2 miliona eura po hladnjači, tj. 4 miliona eura za dva potrebna objekta.

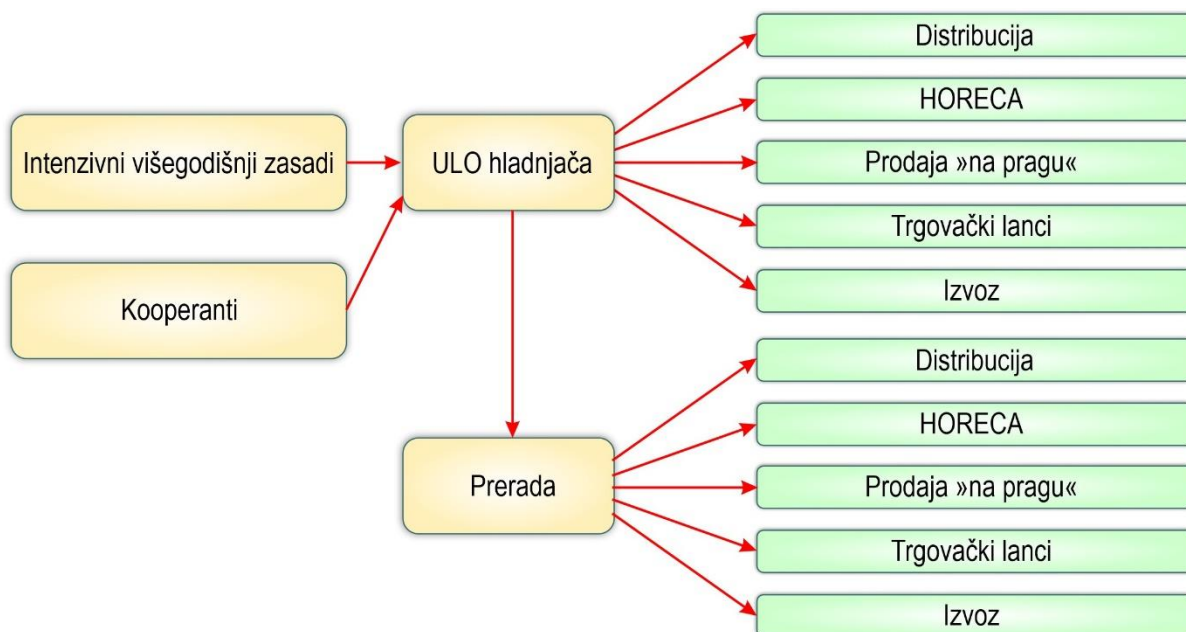
Ovakvi skladišni kapaciteti će stvoriti pretpostavke za mogućnost povlačenja i skladištenja svih viškova proizvedene jabuke od zainteresovanih poljoprivrednih proizvođača. Posebne mogućnosti i valorizacija resursa, moguće su u raznim oblicima prerade svježeg voća, i to posebno u cijeđene sokove, marmelade i džemove, rakiju, itd. Prerada je posebno interesantna za utrošak proizvoda koji ne zadovoljava parametre prve klase i kao takav nema adekvatnu tržišnu realizaciju.

Naziv investicije		Jed. iznos	Površina/Broj objekata	
1.	Intenzivni višegodišnji zasad jabuke	50.000 €	100ha	5 mil. €
2.	ULO Hladnjača	2 mil. €	2	4 mil. €
UKUPNO:				9 mil. €

DINAMIKA REALIZACIJE

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU PROIZVODNJE I PRERADE JABUKE

8. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI BRAŠNA

Crna Gora raspolaže kapacitetima za skladištenje 85.000 tona pšenice, što je oko 80% godišnjih potreba, što je sasvim dovoljno da obezbijedi količine koje bi garantovale sigurnost u ishrani stanovništva. (32.000t Spuž + 23.000t Nikšić + 30.000t Bar)

Raspolažemo i kapacitetima prerade za 50.000t, što je oko 45% godišnjih potreba pšenice. Razlog ovome je činjenica da mlin u Spužu (bivši Žitopromet) koji ima najveće silosne kapacitete ne radi. Postojeće stanje opreme i objekta za preradu je takvo da ne postoji mogućnost da se proizvodnja pokrene.

Ovdje je potrebno naći investitora koji bi uradio novi pogon za preradu i iskoristiti postojeću infrastrukturu (32.000t za smještaj žitarica, 10 ha zemljišta, željeznički kolosjek, podno - spratno skladište...).

Postojećoj infrastrukturi nedostaje jedan moderan automatizovani mlin. Postoji kompletan projekat izgradnje objekta i opreme za novi mlin kapaciteta 150 t/dan. Projektom je predviđena i izgradnja silosa za brašno odnosno opreme i silosa za proizvodnju gotovih smješa za potrebe pekarske industrije. Sa ovim projektom postojeći objekti (silosi, skladišta, kolosjek...) postaju funkcionalna cjelina koja, sa ostalim prerađivačkim kapacitetima, stvara uslove da Crna Gora u svojim pogonima može da proizvodi brašno za svoje potrebe.

Postojeće stanje u krugu mlina u Spužu, sa projekcijom pozicije novog mlina za koji postoji projekat o izgradnji i montaži.

Plan podrazumijeva izgradnju mlina za proizvodnju pšeničnog brašna, kapaciteta 150 t/dan. I silosa za brašno sa pratećom opremom za proizvodnju gotovih, pekarskih, smješa. Predračunska vrijednost projekta je oko 5.000.000 €.

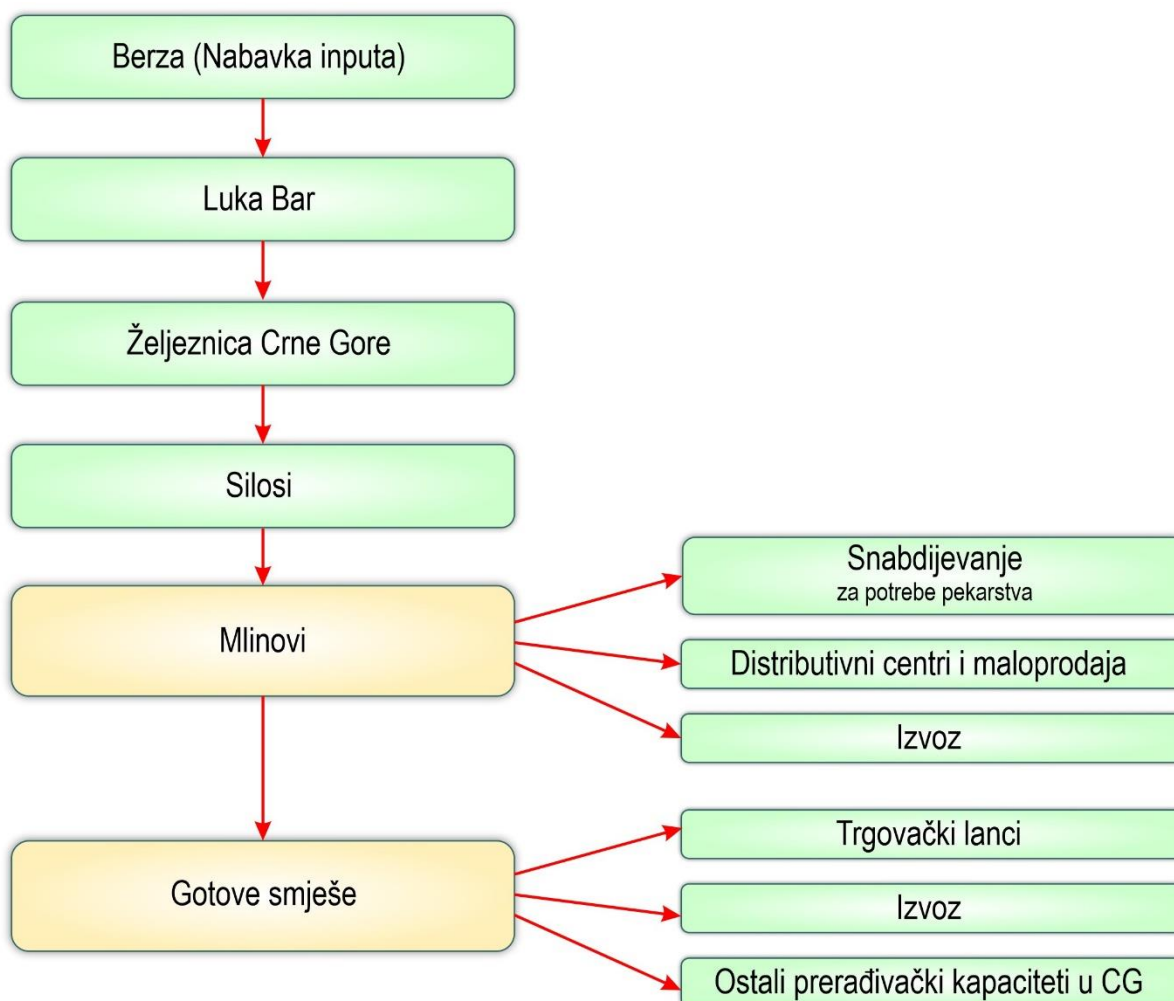
DINAMIKA REALIZACIJE

STRUKTURA INVESTICIJE

Naziv investicije		Jed. iznos	Broj objekata	
1.	Izgradnja i montaža opreme mlina 150 t/dan	5 mil. €	1	5 mil. €
UKUPNO:				5 mil. €

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU PROIZVODNJE BRAŠNA

9. KONCEPT PRODORA U PROIZVODNJI I PRERADI SUNCOKRETOVOG ULJA

Crna Gora ne raspolaže pogonima za proizvodnju i preradu suncokretovog ulja, dok godišnji uvoz iznosi oko 10-11 miliona litara, odnosno 1,1 litar mjesečno po glavi stanovnika, što u finansijskom iskazu predstavlja uvoz od oko 8 miliona eura.

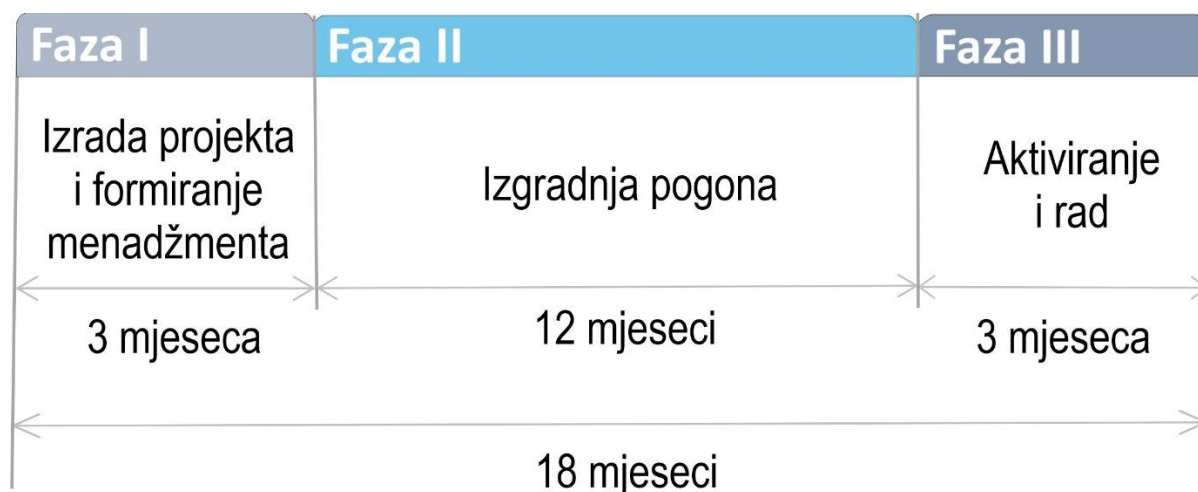
Za proizvodnju i preradu suncokretovog ulja, sirovo suncokretovo ulje je osnovna polusirovina, čije su glavne izvoznice Rusija, Argentina, Ukrajina, Bugarska. Otkup suncokreta se realizuje tokom avgusta i septembra mjeseca. Rok trajanja ambalažiranog jestivog ulja je 18 mjeseci.

Plan podrazumijeva izgradnju pogona za proizvodnju i preradu suncokretovog ulja, kapaciteta 100 tona/dan, čime bi se obezbijedila kompletna supstitucija uvoza, odnosno oko 10 miliona litara godišnje. Predračunska vrijednost projekta je oko 4.000.000 €.

Osnovna komparativna prednost ovog projekta je postojeća infrastruktura, a to je Luka Bar, u čijoj slobodnoj carinskoj zoni bi projekat bio lociran. Odlična pozicioniranost Luke Bar i njena postojeća

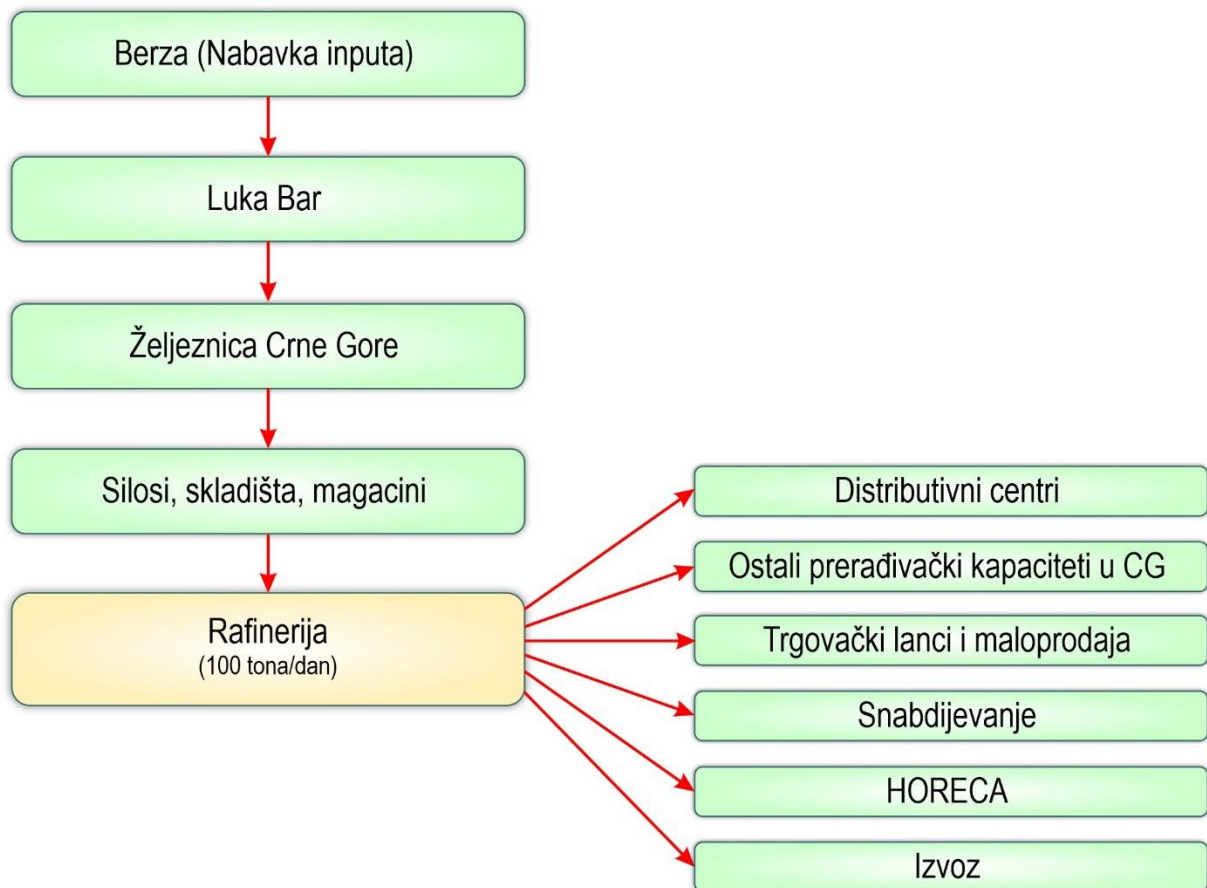
infrastruktura, zajedno sa ovim projektom postaju funkcionalna cjelina, koja stvara uslove da Crna Gora u svojim pogonima može da proizvodi suncokretovo ulje za veliki dio svojih potreba, izvoz, a mogu biti u funkciji crnogorskih robnih rezervi.

STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Broj objekata	
1.	Izgradnja rafinerije kapaciteta 100 tona/dan sa duvaljkama potrebnim za proizvodnju boca od plastike	1,5 mil. €	1	1,5 mil. €
2.	Punionica kapaciteta 100 tona	0,7 mil. €	1	0,7 mil. €
3.	Tank za sirovo ulje kapac. 1.500t t	0,3 mil. €	1	0,3 mil. €
4	Tank za rafinisano ulje kapaciteta 1.000 tona	0,2 mil. €	1	0,2 mil. €
5	Skladište	0,7 mil. €	1	0,7 mil. €
6	Kotlovi, pumpe, hladnjača i ostalo	0,6 mil. €		0,6 mil. €
UKUPNO:				4 mil. €

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU PROIZVODNJE I PRERADE SUNCOKRETOVOG ULJA

10. KONCEPT PRODORA U IZLOVU I PRERADI SITNE PLAVE RIBE

Morsko ribarstvo je od posebnog značaja za ekonomski razvoj priobalnih zemalja kao što je Crna Gora, koja ima dragocjene ali neiskorišćene resurse u ovom sektoru.

Poznavanje biomase, strukture i stanja eksploatisanosti populacija resursa ribe i drugih morskih organizama predstavlja nezaobilaznu osnovu na kojoj se gradi strategija morskog ribarstva, kako u zemljama kod kojih je ova djelatnost već razvijena, tako i u onim gdje se tek planira njen razvoj.

Na osnovu okvirnih proračuna i procjena biomase sitne plave ribe, izraženo u novcu, u moru Crne Gore može godišnje da se ostvari blizu 25 miliona eura. Najvažnije vrste sitne plave ribe su inćun (*Engraulis engrasicolus*), i sardela (*Sardina pilchardus*). Do danas ovaj potencijal nije realizovan zbog ograničenog kapaciteta ribolovne flote za ulov plave ribe.

Veliki potencijal predstavlja i izlov skuše (*Scomber Scombrus*) koja se osim prerade može koristiti za ishranu uzgajališta tune.

U ribolovnoj floti Crne Gore aktivnih plivarica je ukupno 18, od čega 5 plovila do 6 m dužine, 10 plovila od 6 do 12m dužine, 2 plovila od 12 do 24m dužine i 1 plovilo preko 24m dužine.

Prema podacima FAO početkom devedesetih godina broj stanovnika mediteranskih zemalja bio je oko 360 miliona, a predviđa se da će do 2025. godine on dostići cifru između 520 i 570 miliona. Prema procjeni iste organizacije, tada će Mediteranskom bazenu biti potrebno 5 do 6 miliona tona proizvoda morskog ribarstva. To znači da bi se određene količine lako mogle izvoziti iz Crne Gore, posebno u najrazvijenije mediteranske zemlje, koje pripadaju EU.

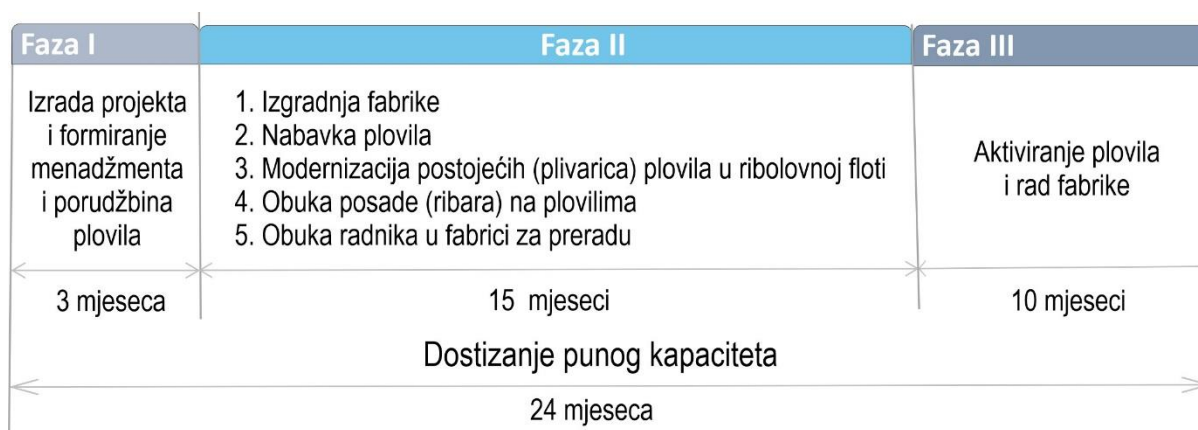
Uvoz ribe i prerađevina od ribe u 2019. godini je bio preko 21 milion eura ili 4 hiljade tona. Od navedenog uvoza 7 miliona € je vrijednost uvezenih prerađevina od ribe ili 1,6 hiljada tona.

Plan podrazumijeva izgradnju fabrike za preradu najmanje 2.500t sitne plave ribe, nabavku četiri nova broda plivarice kao i modernizaciju određenog broja postojećih plovila u ribolovnoj floti.

Pošto se radi o industrijskoj proizvodnji potrebna je vertikalna integracija, što bi zaokružilo čitav sistem ulova, umanjilo tzv. uska grla, kreiralo ekonomiju obima i ovu industriju relativno brzo napravilo konkurentnom.

Ulov i prerada ribe zahtijeva veliki broj zaposlenih, tako da je moguće zapošljavanje najmanje 50 radnika na novim plovilima a u fabrici do 100 stalnih i isto toliko sezonskih.

DINAMIKA REALIZACIJE

STRUKTURA INVESTICIJE

	Naziv investicije	Jed. iznos	Broj objekata	
1.	Fabrika za preradu ribe	3,5 mil. €	1	3,5 mil €
2.	Nabavka novih plovila za ulov plave ribe	800.000 €	4	3,2 mil €
3.	Modernizacija postojećih plovila u floti	150.000 €	6	0,9 mil €
UKUPNO:				7,6 mil. €

ŠEMA INTEGRACIJE KONCEPTA PRODORA U RAZVOJU IZLOVA I PRERADE SITNE PLAVE RIBE

